

Fonteinkerk, 4 september 2022

Lezingen: Deuteronomium 30:15-20 en Lucas 14:25-33

Nog niet zo heel lang geleden was er geen sprake van dat jij een kerk zou kunnen of mogen uitkiezen. Als je ging verhuizen, dan werd je geacht om je bewijs van lidmaatschap in te leveren bij de hervormde of gereformeerde kerk die het dichtst bij je nieuwe huis in de buurt stond. Je werd vreemd aangekeken als je van die vaste gewoonte af wilde wijken.

Vandaag de dag maken vrijwel alle mensen, jongeren en ouderen, na hun verhuizing een kerkelijk rondje. In drie, vier of vijf kerken proeven zij de sfeer, kijken zij naar de al dan niet gastvrije ontvangst, beoordelen zij de liedkeuze en de inhoud van de prediking, en maken dan een bewuste keuze voor deze of gene kerk. “Waar voelen wij ons het meest op ons gemak, welke kerk beantwoordt het meest aan onze behoefte?”

Ik breng dit niet naar voren om een oordeel uit te spreken. Het is een ontwikkeling die in de kerken op gang is gekomen, en die aansluit bij de algemene ontwikkeling dat wij als mondige, kritische consument kiezen voor het product dat het best bij ons past. Als ik het goed zie, dan vindt deze ontwikkeling óók plaats op het terrein van het geloof zèlf. Wij willen vandaag de dag een geloof dat ons helpt, dat ons troost biedt en perspectief geeft. Voor de aardigheid zouden we het vandaag eens aan elkaar moeten vragen: “Wat betekent het geloof voor jou, en wie is God voor jou?” Tien tegen één dat het antwoord luidt: “God is voor mij een Vriend, een Helper, een Trooster, Iemand die naar mij luistert en met me meegaat. Mijn geloof maakt me blij en dankbaar in dagen van voorspoed, en geeft me kracht en nieuwe moed in tijden van tegenspoed. Geloof maakt mijn bestaan zinvoller, het verrijkt mijn leven. Daarmee kan ik het leven beter aan.” Wij vinden dus dat geloof bedoeld is om ons te helpen, te ondersteunen, nieuwe moed en richting te geven. Geloof moet beantwoorden aan onze behoefte.

U zult zeggen: “En wat dan nog? Wat is het probleem? Vroeger waren mensen soms ronduit bang voor God, of werden mensen somber door gepieker over de genade, of gingen zij gebukt onder de verwachting om altijd maar de ander, de naaste op de eerste plek te zetten. Moeten we niet blij zijn dat we ons bevrijd weten van dat soort middeleeuwse geloofsopvattingen?” Nogmaals: we hoeven ons geen oordeel aan te matigen. We zitten in een ontwikkeling van een geloof dat ons voorgehouden en voorgeschreven werd naar een geloof dat aansluit bij onze behoefte. Daar valt veel goeds over te zeggen. Maar de beide lezingen van vandaag zetten er vraagtekens bij. Mozes houdt ons in zijn toespraak in Deuteronomium voor dat de keuze vóór of tegen God een kwestie is van leven of dood. Jezus heeft het over kruisdragen, over breken met je familie, over het loslaten van je eigen leven. Deze lezingen lijken ons te willen zeggen dat geloven niet alléén maar helpend en troostend is, dat geloven ook een donkere, een moeilijke kant heeft. Het is de donkere kant die Jeremia ervaren heeft, toen hij zich door God gedwongen voelde om het woord van God te blijven verkondigen aan een onwillig volk. Het is de kant die Daniël koos, toen zelfs de dreiging van de leeuwenkuil hem er niet van weerhield elke dag zijn gebeden te blijven uitspreken. Het is de kant die ook Jezus ervaren heeft, toen Hij op de Olijfberg bad: “Laat deze drinkbeker aan Mij voorbijgaan...”

Het is een kant waarmee wij in onze hedonistische, naar genot zoekende samenleving niet zoveel raad meer weten. En trouwens: wisten ze er in de dagen van Jezus wèl raad mee? Tientallen, honderden mensen liepen achter Jezus aan toen Hij nog gewoon zijn wonderen deed en over het Koninkrijk Gods vertelde. We hoorden het Lucas vandaag zeggen: “Grote mensenmenigten trokken met Jezus mee.” Maar toen Hij de lijdensweg naar Golgotha liep, met het kruis op zijn rug, toen was er niemand meer die Hem nog volgen wilde. Zelfs zijn trouwste leerlingen hadden Hem op dat moment in de steek gelaten.

Bonhoeffer schrijft ergens: *“Jezus heeft wel velen die zijn Koninkrijk in de hemel beminnen, maar slechts weinigen die zijn kruis willen dragen. Hij heeft velen die zijn vertroosting, weinigen die zijn beproeving begeren. Hij treft velen aan die aan zijn feestmaal willen deelnemen, maar slechts weinigen om met Hem te vasten. Allen willen zich graag met Hem verheugen, weinigen zijn bereid voor Hem te lijden...”*

De reformator Maarten Luther zette eens elf punten op een rij waaraan je de ware kerk, het ware geloof zou kunnen herkennen. In dat rijtje noemde hij naast de zuivere prediking van het Woord en de zuivere bediening van de sacramenten, naast gebed en het zingen van Psalmen, óók de bereidheid tot kruisdragen, tot lijden voor Christus. In de vorige eeuw was de Duitse theoloog Bonhoeffer een van de meest aansprekende voorbeelden van een martelaar voor het geloof. Vanuit zijn geloof liet hij zich betrekken bij een aanslag op Hitler, en dat kostte hem uiteindelijk zijn leven. Zijn hierboven aangehaalde woorden waren dus niet vrijblijvend... De lezingen van vandaag lijken ons dus een uitdaging voor te houden: mag het geloof méér zijn dan troost in bange dagen, méér zijn dan hulp en ondersteuning in het lastige leven? Mag het ook onrust brengen, aandringen op duidelijke keuzes, leiden tot relativering van onze persoonlijke behoeften en verlangens? Mag het geloof ons ook boos en kribbig maken, omdat we ons verward en overvraagd voelen?

Laten we ervan uitgaan dat de bijbel ons volstrekt serieus neemt, en ons alleen maar wil helpen om een goed bestaan te vinden. Laten we ervan uitgaan dat het boek Deuteronomium geschreven is in het verlengde van de bevrijding uit Egypte: hoe kunnen wij leven als vrije, autonome, verantwoord levende mensen? Laten we ervan uitgaan dat Jezus naar de mensen kwam om ons naar het licht te brengen, te wijzen op onze bestemming en op ons vermogen om lief te hebben... Dan is het dus denkbaar en goed mogelijk Jezus ons vandaag aanspreekt op dat vermogen om lief te hebben, op onze menselijke grootheid. Hij houdt ons een uitdaging voor, Hij spreekt mij aan op mijn kracht. Want het lijkt wel mooi om het geloof altijd maar als een steun, als een bron van troost en als een houvast in bange dagen te beschouwen, maar in die manier van kijken ben ik altijd weer de zwakke mens die steun nodig heeft, de verdrietige mens die hunkert naar troost en de bange mens die zoekt naar houvast. Dat is toch op z'n minst nogal eenzijdig! Jezus zegt: "Jij kunt mij volgen! Dat gaat jou wel wat kosten, soms zelfs heel veel, maar..., je kunt het!" Ergens in mij zitten dus de kracht, de moed en het doorzettingsvermogen om daadwerkelijk in de voetsporen van Jezus te treden. Ik ben niet zo zwak en afhankelijk als ik soms weleens denk. Denk eens terug aan het enthousiasme dat Barack Obama in 2008 losmaakte toen hij in zijn verkiezingscampagne steeds maar dat "Yes, we can!" bleef herhalen. Op een vergelijkbare manier spreekt Jezus zijn vertrouwen uit in mijn menselijke mogelijkheden, in mijn kracht. Dat maakt geloven tot een uitdaging!

In het verlengde hiervan: Jezus daagt ons uit om wèrkelijk vrije mensen te worden. Vrije mensen worden: dat was het doel van het volk Israëel, toen het onderweg was van Egypte naar het beloofde land. Ze waren weg uit het land van angst en vernedering, ze waren eindelijk bevrijd, maar hoe moesten ze dat nu wáár gaan maken? Mozes zegt: "Laten we kiezen voor het leven, voor God, voor de regels van vrijheid en recht! Laten we onze vrijheid vieren en in stand houden door te leven met de Tien Geboden!" Zo wijst ook Jezus ons op de vrijheid: hoe kunnen wij àndere mensen worden, hoe kunnen we vrij zijn? Let er eens op wat bezit met ons doet! Worden we daar hebzuchtig van, angstig, bekrompen? Laat je bezit eens los, en kijk wat er dan gebeurt, en hoe je anders in het leven komt te staan. Houdt je familie je klein, afhankelijk, gevangen in vaste patronen? Breek daar eens uit, en ga eens leven als een krachtig mens die werkelijk geven, liefhebben, vertrouwen kan! Beschouw jezelf eens als een vrij, sterk en onafhankelijk mens, als iemand die het leven kan omarmen en "ja" kan zeggen tegen anderen. Dus ja: zo zouden we de ogenschijnlijk scherpe woorden van Jezus kunnen interpreteren: als een appel op onze kracht, onze hartstocht, onze hunkering naar vrijheid. Durf het avontuur eens aan, en volg Mij! Heb vertrouwen, wáág deze stap naar de vrijheid! Jezus ontkent niet dat we door het volgen van Hem mensen en dingen kunnen verliezen; maar Hij wil ons laten nadenken over de winst, over vrijheid, over liefde, over het wezenlijke van ons bestaan.

En ligt daar niet onze wèrkelijke behoefte?